

Layihənin istiqaməti: Azərbaycanın dövlətçilik tarixinin, milli adət-ənənələrinin, elm və mədəniyyətinin təbliği

№ 187 (1795) 10 oktyabr 2018-ci il

(əvvəli ötən saylarımızda)

Müstəqilliyimizin ilkin məqamında İsmayıl Şıxlı xalqın özü Millət vəkilli seçdi (daha bəziləri kimi seçdirmədi) və yanılmadığını əyani göstərdi. Onun Milli Məclisdə kəskin və obyektiv çıxışları, reprikaları yaxşı ki, birbaşa ekranda nümayiş etdirilirdi. Hətta hakimiyyətsizlik çağında M.F. Axundovun "Aldanmış Kəvakib" in qəhrəmanı Yusif Sərracı misal gətirməsi böyük siyasi - mənəvi praqnoz deyildimi?...

donu da təptəzə idi. Hiss olunurdu ki, buraya gəlməzdən əvvəl, paltarını sandıqdan çıxarıb diqqətlə ütüləmiş, tikişlərinin, qırçınlının yatımına, sıgallanmasına ayrıca fikir vermişdi. Ayaqqabıları da təzə idi. Deyəsən, hətta birinci dəfə geyindiindən bir balaca sıxırdı da. Ona görə də addımlarını inamla ata bilmir, yıxılacağından ehtiyat edirmiş kimi asta - asta addımlayırdı". İsmayıl Şıxlının bədii duyumu və gələcək nüanslara "əlyerisi" səliqəli bir kənd qızı, hansı ki, bunu kənddə geyinməyə imkanı yoxdur çünki günün 12- 14 saati ya pambıqdadır, ya da

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ YANINDA KÜTLƏVİ İNFORMASIYA VASİTƏLƏRİNİN İNKİŞAFINA DÖVLƏT DƏSTƏYİ FONDUNUN MALİYYƏ YARDIMI İLƏ

yırlar", hamısı deputat olmasa da, illik hesabatlarında yalan danışır, xalqın başının altına yastıq qoyurlar. Məsələ bundadır, o kənd qızığız - deputatın qarşısında yox, savadlı, dünyagörüşlü xanımların gözünün içinə söyləyirlər. Və qəribəsi ondadır, onlar belə yalan - palanları hətta müdafiyyə edirlər. Qızığız - deputat savadsız idisə, anlayırdı olmayan şeyləri və eşitməmək naminə yatmaqla öz təmizliyini, içəridən ləkələnməməyi üstün tuturdu. Yazıçı müdrikliyi yalnız belə olur! Oxucu heç bir şübhə ələmir qızığız deputatın xarakterinə. Və an

gedərdimi? Amma Allahın qanunları var ki, müqəddəsləri xar etmək üçün ona in-təhasız və kövrək əbədiyyət qismət əyləyir, o dünyasına pak, təmiz ruhuyla köçür. İ.Şıxlı son illərində ölümünə yaxınlaşdıqca ürəyindəkiləri yazıya alırdı. Öl-məz hekayələr yazırdı. "Mələykə xala", "Qızıl ilan", "Namus qaçağı", "Namərd gülləsi", "Görüş" və s. işıq üzü gördü. Çünki yazıçı ədəbiyyata da hekayə ilə gəlmişdi. Və ixtiyar yaşında bir daha sü-but elədi ki, o, sözün böyük hərfiylə Ya-zıçıdır. Bir bahar günü fəxri xiyabana yolumu salmışdım. Bu məzaristana tez -

Əbədi yaşamaq dairəsi

İsmayıl Şıxlı haqqında

İsmayıl Şıxlı deputat idi və bu məsul etimadı kimin necə və hansı hisslərlə yaşamasını bilavasitə duymuşdu və görmüşdü. Məsələ var ki, sovet dövrü deputatlarını tanıyırdı, stixi, ənənəvi yollarla seçilmişlərdi. Və səksəninci illərdə "Deputat" (1989) adlı gözəl bir hekayə qələmə almışdı. Məqsədi nəydi, axı, quruluş dağılır, üsul - idarə məhvə gedir. Məgər qarşıda "deputatlar seçimi" olmayacaqdır? Xalq öz istədiyinə səs verməyəcəkdir? Yenədəmi müqəvva - elçilər ortaya atılacaqdır? İsmayıl Şıxlı daha çox suallar qarşısında idi və müdrikliyinə inanırdı: hekayəsinin qəhrəmanının adı - soyadı yoxdur; bu da yazıçı dahiliyidir ki, fərqi varmı, təkə odurmu, ümumiləşmiş obrazı - deputatı təsvir etmək məqsəduyğun deyilmi? Kənddən Bakıya deputat kimi gəlmişdir. Abırlı, zərif, zəhmətdən qaralmış və yorğun bir qızığız-dır. Yazıçı onun səliqəsinə və bu görkəmdən doğan daxili aləminə, hətta xırda ştiklərinə diqqət kəsilir: "Onun əyindəki ipək koftasında, qırçınlı, səliqəli

fermada. Bircə indii fürsətdir ki... deputat qiyafəsindədir. Onu müşahidə edən kişi qonağın nəzərlərində də bir psixoloji baxış, xalqın elçisinin kimliyi, əsədiləcək yalan vədlərin həyasızcasına çilçıraq salonda səslənməsi. Qızığız bəlkə də sövqi - təbii hiss edir ki, nə qədər sədəlvəh olsa da, ilk dəfə buraya ayağı dəysə də ... mənasız bir rəsmi yere göndərilmişdir. Üstəgəl, deyiləcək sözlərin siyasi mənasını anlamaq iqtidarından məhrumluğu və yorğunluğunun canından çıxması intizarı: "...qızığız ehtiyatla ayaqqabısının bir tayıni çıxartdı. İpək corabın içində bir - birinə sıxılmış barmaqlarını oynadıb qırışığını açdı. Elə bil qan dövrəni qaydaya düşdü. Yanaqları xəfifcə qızardı, qaşqabağı açıldı. Heç kəs onə baxmadığını yəqin etdikdən sonra ayaqqabılarının o biri tayıni da soyundu və dərinə nəfəs alıb səndəldə yayxandı. Hətta gözlərini yumub dincini aldı: Milli Məclis ənənəvi məcrasını davam etdirir. Deputat nazirlər danışır, lakin bunların qızığız deputata heç bir aidiyyəti çatmır. Və kəpənək sakitliyiylə, abır - ismət durumuyla öz aləmindədir: "Şalını dizinin üstünə salmışdı ki, baldırları görünməsin... Onun qumral gözləri süzülürdü. Özü burada olsa da, fikiri uzaqlarda idi. Elə hey gözləri yol çəkirdi, heç on dəqiqə çəkməmiş bu yol çəkən gözlər yuxuya getdi". İ.Şıxlı daha başqa bir detala toxunur. 18-19 yaşlı qızığız ana uşağı olsa da, yaxşı gün görməsə də "əlləri qaralmışdı, barmaqlarında qabar vardı, dərisi bəzi yerlərdə çat - çat olmuşdu, alnında da güclə seziləcək ağ zəhlər nəzərə çarpırdı".

İsmayıl Şıxlı deputat obrazının zahiri və daxili aləmini təsvir edəndən sonra oxucu üçün qaranlıq məqam qoymur və birbaşa sosial - siyasi prosesləri ortaya gətirir: "Nazirlər hey danışır, dövlət büdcəsinin artmasından, güzəranın yaxşılaşmasından, ərzaq bolluğundan, yollar çəkilib, məktəblər, xəstəxanalar tikilməsindən hesabat verirdilər". Bir kiçik ekskursiya edərdim ki, yazıçının böyüklüyü zamanı qabaqlamaq və proqnoz verməkdir; İsmayıl Şıxlının 80-ci illər nazirləri, məmurları "təəssüf ki, hələ də yaşa-

caq abır - həyası, aldığı tərbiyə onu danışmağa, sözünü açıq deməyə qoymurdu: "Planlar dolurdu, elə hey irəliləyirik... qızığız isə yatmışdı. Deyilənləri eşitmirdi, Başa düşsə nə edəcəkdi?! Durub deməyəcəkdə ki, yalan danışsınız, söylədiklərinizin hamısı uydurmadır... Oyaq olsa hamı kimi o da əl qaldıracaq, beləliklə də müzakirə olunan məsələlər haqqında yekdil qərar çıxarılacaqdı. Əslinə baxsan ağıllısını o edirdi: Nə deyilənləri eşidirdi, nə də səs verirdi. Şirincə yatır, elə bil rahat yer tapıb dincəlirdi".

Bu qısa və şirin dilli hekayə haqqında daha çox danışmaq mümkündür, çünki, Milli Məclis xalqın rifahı üçün qanunlar çıxaran ən ali orqandır. Demək, bu qurumda təmsilçilərimiz Sovet deputatlarından tamamilə fərqli xadimlər olmalıdır... qızığız - deputat həyası bəzində çatışmır: az qala xoruldayır, oturuşuna diqqətsizlik göstərir, ən dəhşətli elçisi olduğu camaatı, xalqı yalandan inandırmağa təhrik edir və mütilik psixologiyası aşılamağa çalışır. Mənim aləmində bir vaxt həmə salonda (məkan nisbidir) İsmayıl Şıxlı əyləşmiş, bir deputat nüfuzu ilə sözünü kəskin, obyektiv şəkildə demişdir; bəri, çağdaş bir sıra deputatlar "Deputat" hekayəsini oxuyub nəticə çıxarsınlar!

Yazıçı İ.Şıxlı yaşasaydı və deputat seçsəydilər onu - nə edərdi, nəyəse gücü çatardımı? Acizliyiylə barışıb yuxuya

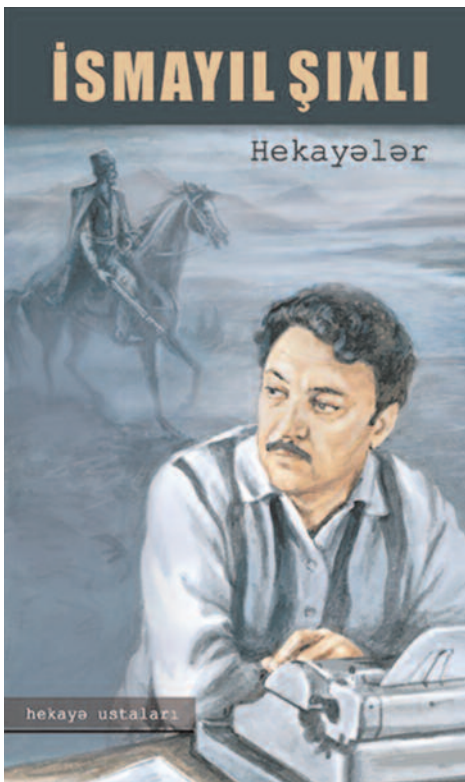
tez baş çəkərim və hər bir insanın borcudur, bəri bir neçə saatlığa içindəki kin - küdrətindən, pisliliklərindən və ilaxırından uzaqlaşsın. Xeyli aralıda beş - on cavan oğlan, qızın əllərində gül - çiçək dəstələrinin məzara qoyduğunu gördüm. Sonra bir anlığa əyildilər və yola düzəldilər. İsmayıl Şıxlının qranit abidə - məzarından sanki uzaqlaşmaq istəmədilər. Onun nurlu baxışlarını və mənəli sifətinin cazibəsini tərk etməyə sanki həvəsləri çatmırdı. Şəksiz bunlar tələbələrdir, Amma İsmayıl müəllimin yox. Hərçənd böyük ədibi unutmamışdılar, bir oxucu kimi Cahandar ağaya baş çəkməyə gəlmişdilər? Bəlkə onun qeyrətli, qədərbilən nəvə - nəticələridi? Cavanlar beş - altı addım uzaqlaşmışdılar. Bu dəqiqələrimdə İsmayıl Şıxlınının Səməd Vurğun barədə yazdığı xatirə - oçerkinin son cümlələrini pıçıldadım: " Güllərin arxasından, qəbrin baş tərəfindən pərişan ağ saçlar göründü. Mənə elə gəldi ki, qəbir tərpendi. Səməd Vurğun ayağa qalxdı və öz şəklinin arxasında dayandı. Gözüm alacalandı, sarsıldım. Reallıqla vahimə arasında qaldım. Amma yanıqlı bir səs mənə özümə gətirdi. " Əlli yaşı tamam olmuşdu: Əlli birindən isə cəmi altımış beş gün yaşadı, mənim belimi sındıran qardaşım".

Ayıldım, tamam ayıldım. Güllərin arxasından çıxan Mehdişan müəllim idi, şairin böyük qardaşı Mehdişan!"

Mən İsmayıl Şıxlının məzarı önündə qəbrinə səpələnmiş tər ətir saçan gülləri, çiçəkləri görürdüm. Sanki ölməmişdi, adəti naminə qara sıx saçlarını barmaqları ilə daradı, sağanaqlı eynəyini düzəltdi. Adəti namanə sinfə göz gəzdirdi, sağ dirşeyini kürsiyə söykədi. Bal tək şirin və müalicəvi sözlərinə başladı. Bu dəfə təkdım, bu dəfə böyük insanın, yazıçının daşlaşmış məzarı ilə üzbəüz idim. O, inanmıram bu həqiqətə inansın. Mümkünsüzdü bu.

İsmayıl Şıxlının məzarına baş əyən onun tələbəsiydi.

Allahverdi Eminov, yazıçı

ƏDALƏT • 10 oktyabr 2018-ci il